Roll No. 2024159815.................... **031/B**

Total No. of Questions : 6] [Total No. of Printed Pages : 12

SS

2324

110594

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

POLITICAL SCIENCE

(Punjabi, Hindi and English Versions)

Time Allowed : 3 Hours **Maximum Marks : 80**

(Punjabi Version)

ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ **031/B** ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ।

(ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 28 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।

(iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

(iv) ***ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ।***

(v) ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਪੱਤਰ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ***ੳ, ਅ, ੲ*** ਅਤੇ ***ਸ*** ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

(vi) ***ਭਾਗ ੳ*** ਵਿੱਚ 35 ਆਬਜੈਕਟਿਵ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ **1** ਅੰਕ ਹਨ।

(vii) ***ਭਾਗ ਅ*** ਵਿੱਚ 8 ਉਪ-ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ***ਪੰਜ*** ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਗੇ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ **3** ਅੰਕ ਹਨ।

(viii) ***ਭਾਗ ੲ*** ਵਿੱਚ 100% ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਕਲਪ ਦੇ ਨਾਲ 3 ਲੰਬੇ ਉੱਤਰ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ **6** ਅੰਕ ਹਨ।

(ix) ***ਭਾਗ ਸ*** ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਅਧਾਰਿਤ ਪੈਰਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ 6 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ **2** ਅੰਕ ਹਨ।

ਭਾਗ-ੳ

1. ਇਸ ਭਾਗ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਇੱਕ ਅੰਕ ਦਾ ਹੈ। **1x35=35**

(i) ਸ਼ਿਮਲਾ ਸਮਝੌਤਾ ਕਦੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ? **1**

(ੳ) 02 ਜੁਲਾਈ 1972 (ਅ) 12 ਜੁਲਾਈ 1972

(ੲ) 22 ਜੁਲਾਈ 1972 (ਸ) 20 ਜੁਲਾਈ 1972

(ii) ਪੰਚਸ਼ੀਲ ਸਮਝੌਤੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਕੌਣ ਸੀ ? **1**

(ੳ) ਡਾ. ਰਾਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ (ਅ) ਸ੍ਰੀ ਜਾਕਿਰ ਹੁਸੈਨ

(ੲ) ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨਾਥ ਕੋਵਿੰਦ (ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ

(iii) ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਕੌਣ ਹਨ ? **1**

(iv) ਸੀ.ਟੀ.ਬੀ.ਟੀ. (CTBT) ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਦੱਸੋ। **1**

(v) 'ਵਾਸੁਦੇਵ ਕੁਟੰਬਕੁਮ' (Vasudeva Kutumbkam) ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ ? **1**

(vi) ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਵਿਸ਼ੇਸਤਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ? 1

(ੳ) ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਸਥਾਈ ਨਮੂਨਾ

(ਅ) ਸਰਵ ਵਿਆਪਕਤਾ

(ੲ) ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ

(ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ

(vii) 'ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ' ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਗੈਰ ਰਸਮੀਂ ਢਾਂਚਾ ਹੈ। (ਠੀਕ ਜਾਂ ਗਲਤ) 1

(viii) ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਪਿਤਾਮਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ? 1

(ix) ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ ਦੱਸੋ। 1

(x) ਨੌਕਰਸਾਹੀ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦਾ ਸਥਾਈ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਠੀਕ ਜਾਂ ਗਲਤ) 1

(xi) ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਉਦਾਰਵਾਦ ਦਾ ਸਮਰਥਕ ਕੌਣ ਹੈ ? 1

(ੳ) ਜਾਹਨ ਲਾਕ

(ਅ) ਜਰਮੀਂ ਬੈਂਥਮ

(ੲ) ਜੇ.ਐੱਮ. ਮਿਲ

(ਸ) ਟੀ.ਐੱਚ. ਗਰੀਨ

(xii) ਜਾਹਨ ਲਾਕ ਦੀ ਰਚਨਾ 'ਸਾਸ਼ਨ ਉੱਤੇ ਦੋ ਨਿਬੰਧ' ਕਦੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ ਸੀ ? 1

(xiii) 'ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸੰਘ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਿਸਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ? 1

(xiv) 'ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ' (1859) ਕਿਸਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ? 1

(xv) ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਸਵਰਾਜ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿਸ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ ? 1

(ੳ) ਗੋਪਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਗੋਖਲੇ

(ਅ) ਬਾਲ ਗੰਗਾਧਰ ਤਿਲਕ

(ੲ) ਜਾਨ ਰਸਕਿਨ

(ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀਂ ਨਹੀਂ

(xvi) ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸਿਵਲ-ਨਾ-ਫੁਰਮਾਨੀ ਅੰਦੋਲਨ ਕਦੋਂ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ? 1

(xvii) ਸਰਵਜਨਕ ਬਾਲਗ ਮੱਤ ਅਧਿਕਾਰ _________ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14-18 ਅਧੀਨ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਹੈ। 1

(xviii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਤੱਖ ਚੋਣ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਠੀਕ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ) 1

(xix) ਲੋਕਮਤ ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਠੀਕ ਜਾਂ ਗਲਤ) 1

(xx) ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਹੁ ਦਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ ? 1

(ੳ) ਚੀਨ

(ਅ) ਕਿਊਬਾ

(ੲ) ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ

(ਸ) ਪੱਛਮੀ ਸਹਾਰਾ

(xxi) ਰੂੜ੍ਹੀਵਾਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਲ ਕਿਹੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ? 1

(xxii) ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਉਦਯੋਗਿਕ ਦਬਾਊ ਸਮੂਹ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ। 1

(xxiii) ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 91ਵੀਂ ਸੋਧ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ? 1

(ੳ) ਵਿਰੋਧੀ ਦਲ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਨਤਾ

(ਅ) ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਅਕਾਰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ

(ੲ) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਲੋਕ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨਾ

(ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ

(xxiv) ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? 1

(xxv) ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਇੱਕ ਕਦਮ ਦੱਸੋ । 1

(xxvi) 73ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀ ਨਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ? 1

(xxvii) ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ 'ਪੰਜਾਬ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਅਧਿਨਿਯਮ' ਕਦੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ? 1

(ੳ) 1975 (ਅ) 1976

(ੲ) 1977 (ਸ) 1978

(xxviii) ਭਾਰਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ । (ਠੀਕ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ) 1

(xxix) ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਜਨ ਸਾਹਿਭਾਗਤਾ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ? 1

(ੳ) ਇਹ ਇੱਛੁਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(ਅ) ਇਹ ਸਰਵ ਵਿਆਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(ੲ) ਇਹ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(ਸ) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ।

(xxx) ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ ਮਤਦਾਨ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ । (ਠੀਕ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ) 1

(xxxi) ਭਾਰਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਮੁੱਖ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕੌਣ ਸਨ ? 1

(ੳ) ਸ੍ਰੀ ਮਨੋਹਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ (ਅ) ਸ੍ਰੀ ਸੁਕੁਮਰ ਸੇਨ

(ੲ) ਸ੍ਰੀ ਸੁਨੀਲ ਅਰੋੜਾ (ਸ) ਸ੍ਰੀ ਨਵੀਨ ਚਾਵਲਾ

(xxxii) ਇਨਸਾਨੀ ਬਿਰਾਦਰੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਿਸਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ? 1

(xxxiii) ਭਾਰਤ ਗੁੱਟ ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਦੀ ਨੀਤੀ ਕਾਰਨ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਨਾਟੋ (NATO) ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਿਆ ਸੀ । (ਠੀਕ ਜਾਂ ਗ਼ਲਤ) 1

(xxxiv) ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਸਥਾਨ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ? 1

(xxxv) ਸਾਰਕ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ (1985) ਕਿੱਥੇ ਹੋਇਆ ਸੀ ? 1

ਭਾਗ–ਅ

2. ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ 5 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ । ਹਰ ਇੱਕ ਦਾ ਉੱਤਰ 50-60 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ । 3x5=15

(i) ਡਾ. ਐਸ. ਰਾਧਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਏਕੀਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਸਨ ? 3

(ii) ਭਾਰਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ ਦੇ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਉਦੇਸ਼ ਦੱਸੋ । 3

(iii) ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਅਮਾਨਤਦਾਰੀ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ । 3

(iv) ਬਾਲਗ ਮੱਤ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿਓ। 3

(v) 'ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਲ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਜਿੰਦ – ਜਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ' ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 3

(vi) ਦਬਾਓ ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ। 3

(vii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦੀ ਸਰਕਾਰ ਕਿਉਂ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸੀ ? 3

(viii) ਭਾਰਤੀ ਚੋਣ ਅਯੋਗ ਦੀ ਬਣਤਰ ਦੱਸੋ। 3

ਭਾਗ–ੲ

ਨੋਟ : ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। 6x3=18

3. ਲੋਕਮਤ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਲੋਕਮਤ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਲ, ਵਿੱਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਮਾਚਾਰ ਪੱਤਰ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ ? 2+4

ਜਾਂ

ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਛੇ ਨੀਤੀਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰੋ। 6

4. ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਰਾਜਨੀਤ੍ਰਿਕ ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਏਜੰਟ ਦੱਸੋ। 2+4

ਜਾਂ

ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਵਿੱਚ ਛੇ ਅੰਤਰ ਦੱਸੋ। 6

5. ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਛੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਕੰਟਰੋਲ (ਨਿਯੰਤਰਣ) ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? 6

ਜਾਂ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਰੂਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ 1991 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 6

ਭਾਗ–ਸ

6. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੈਰ੍ਹੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੈਰ੍ਹੇ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਦਿਓ। 12

ਭਾਰਤ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੰਘਾਤਮਕ ਰਾਜ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਜਾਤੀਆਂ, ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਸਫ਼ਲਤਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰਾਜ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਕਤੂਬਰ 1953 ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾਈ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਈ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਪੰਡਿਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਵਲੋਂ ਦਸੰਬਰ 1953 ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਫ਼ਜ਼ਲ ਅਲੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਐੱਚ.ਐੱਨ. ਕੁੰਜਰੂ ਅਤੇ ਕੇ.ਐੱਮ. ਪਾਨੀਕਰ ਸਨ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆ ਸਿਫਾਰਸਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਨੂੰ 14 ਸੰਘੀ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ 6 ਸੰਘੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾਤਮਕ ਵੱਖਵਾਦ ਵੀ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸਫ਼ਲਤਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਏ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਉਹ ਸਫ਼ਲਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਜੋ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ, ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਸਵਿਟਜ਼ਰਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਨ।

(i) ਭਾਰਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ। 2

(ii) ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਆਯੋਗ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਨੂੰ __________ ਸੰਘੀ ਰਾਜਾਂ ਅਤੇ __________ ਸੰਘੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰਗਠਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 2

(iii) ਭਾਰਤ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ __________ ਰਾਜ ਹੈ। 2

(iv) ਆਂਧਰਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਅਧਾਰ ਕੀ ਸੀ ? 2

(v) ਰਾਜ ਪੁਨਰਗਠਨ ਆਯੋਗ 1953 ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਕੌਣ ਸਨ ? 2

(vi) ਪੈਰ੍ਹੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਇੱਕ ਰੁਕਾਵਟ ਦੱਸੋ। 2

(Hindi Version)

नोट :

(i) *अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख पृष्ठ पर विषय-कोड/ पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/ पेपर-कोड* ***031/B*** *अवश्य लिखिए।*

(ii) *उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें मुख पृष्ठ सहित 28 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।*

(iii) *उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गए पृष्ठ/ पृष्ठों के पश्चात् हल किए गए प्रश्न/ प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जाएगा।*

(iv) ***सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।***

(v) *प्रश्न-पत्र* ***चार*** *भागों* ***क, ख, ग*** *और* ***घ*** *में बाँटा गया है।*

(vi) ***भाग-क*** *में 35 वस्तुनिष्ठ प्रकार के प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न 1 अंक का है।*

(vii) ***भाग-ख*** *में 8 उप-भागों वाले प्रश्न हैं। परीक्षार्थी इनमें से कोई 5 प्रश्न हल करेंगे। प्रत्येक प्रश्न 3 अंक का है।*

(viii) ***भाग-ग*** *में 100% आंतरिक विकल्प वाले 3 दीर्घ उत्तरीय प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न 6 अंक का है।*

(ix) ***भाग-घ*** *में एक स्रोत-आधारित गद्यांश है, जिसमें 6 प्रश्न हैं। प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का है।*

भाग - क

1. **सभी** प्रश्न अनिवार्य हैं। प्रत्येक प्रश्न 1 अंक का है। **1x35=35**

(i) शिमला समझौता कब हुआ था? 1

(क) 02 जुलाई 1972 (ख) 12 जुलाई 1972

(ग) 22 जुलाई 1972 (घ) 20 जुलाई 1972

(ii) पंचशील समझौते के समय भारत के प्रधानमंत्री कौन थे? 1

(क) डॉ. राजेंद्र प्रसाद (ख) श्री. जाकिर हुसैन

(ग) श्री. राम नाथ कोविन्द (घ) उपरोक्त में से कोई नहीं

(iii) भारतीय राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोग के वर्तमान अध्यक्ष कौन हैं? 1

(iv) सी.टी.बी.टी. (CTBT) का पूरा नाम बताएं। 1

(v) 'वासुदेव कुटुंबकम' का क्या अर्थ है? 1

(vi) निम्नलिखित में से कौन सी राजनीतिक प्रणाली की विशेषता नहीं है? 1

(क) मानवीय संबंधों का स्थायी नमूना (ख) सार्वभौमिकता

(ग) सीमाओं का अभाव (घ) उपरोक्त सभी

(vii) 'कार्यपालिका' राजनीतिक प्रणाली की अनौपचारिक संरचना है। (सही / गलत) 1

(viii) तुलनात्मक राजनीति का जनक किसे कहा जाता है? 1

(ix) राजनीतिक संस्कृति का एक घटक (Component) बताएं। 1

(x) नौकरशाही कार्यपालिका का एक स्थायी हिस्सा होता है। (सही / गलत) 1

(xi) निम्नलिखित में से कौन शास्त्रीय उदारवाद का समर्थक है? 1

(क) जॉन लॉक (ख) जरमी बेंथम

(ग) जे.एस. मिल (घ) टी.एच. ग्रीन

(xii) जॉन लॉक की रचना 'शासन पर दो निबंध' कब प्रकाशित हुई थी? 1

(xiii) 'अंतर्राष्ट्रीय श्रमिक संघ' की स्थापना किसने की थी? 1

(xiv) 'राजनीतिक अर्थव्यवस्था की आलोचना' (Critique of Political Economy) (1859) किसने लिखी थी? 1

(xv) महात्मा गांधी ने स्वराज का सिद्धांत किस महान व्यक्ति से सीखा था? 1

(क) गोपाल कृष्ण गोखले (ख) बाल गंगाधर तिलक

(ग) जॉन रस्किन (घ) उपरोक्त में से कोई नहीं

(xvi) महात्मा गांधी द्वारा सिविल-ना-फुरमानी आंदोलन (Civil Disobedience Movement) कब शुरू किया गया था? 1

(xvii) सार्वभौमिक वयस्क मताधिकार __________ के सिद्धांत पर आधारित है, जो भारत के संविधान के अनुच्छेद 14-18 के तहत एक मौलिक अधिकार भी है। 1

(xviii) भारत में राष्ट्रपति का चुनाव प्रत्यक्ष चुनाव विधि से होता है। (सही / गलत) 1

(xix) जनमत केवल राजनीतिक मामलों तक ही सीमित होता है। (सही / गलत) 1

(xx) निम्नलिखित में से किस देश में भारत की तरह बहुदलीय प्रणाली है? 1

(क) चीन (ख) क्यूबा

(ग) स्विट्जरलैंड (घ) पश्चिमी सहारा

(xxi) रूढ़िवादी राजनीतिक दल क्या होते हैं? 1

(xxii) भारत के किसी एक औद्योगिक (industrial) दबाव समूह का नाम बताइये। 1

(xxiii) भारतीय संविधान का 91वाँ संशोधन निम्नलिखित में से किससे संबंधित है? 1

(क) विपक्षी दल की कानूनी मान्यता (ख) मंत्रिमंडल का आकार तय करना

(ग) राष्ट्रपति द्वारा लोकसभा का विघटन (घ) उपरोक्त में से कोई नहीं

(xxiv) राजनीतिक हिंसा से क्या तात्पर्य है? 1

(xxv) निरक्षरता को दूर करने के लिए शिक्षा के क्षेत्र में भारत सरकार द्वारा उठाए गए किसी एक कदम का उल्लेख कीजिए। 1

(xxvi) 73वें संविधान संशोधन द्वारा भारतीय संविधान में कौन सी नई अनुसूची शामिल की गई थी? 1

(xxvii) 'पंजाब नगर निगम अधिनियम' पंजाब विधानसभा द्वारा कब पारित किया गया था? 1

(क) 1975 (ख) 1976

(ग) 1977 (घ) 1978

(xxviii) भारतीय राष्ट्रीय कांग्रेस की स्थापना श्रीमती इंदिरा गांधी ने की थी। (सही / गलत) 1

(xxix) निम्नलिखित में से कौन सी जनभागीदारी की विशेषता नहीं है? 1

(क) यह स्वैच्छिक होती है (ख) यह सार्वभौमिक होती है

(ग) यह हर व्यक्ति में समान होती है (घ) उपरोक्त में से कोई नहीं

(xxx) किसी देश की आर्थिक स्थिति मतदान व्यवहार को प्रभावित नहीं करती। (सही / गलत) 1

(xxxi) भारत के पहले मुख्य चुनाव आयुक्त कौन थे? 1

(क) श्री मनोहर सिंह गिल (ख) श्री सुकुमार सेन

(ग) श्री सुनील अरोड़ा (घ) श्री नवीन चावला

(xxxii) इंसानी बिरादारी की स्थापना किसने की थी? 1

(xxxiii) गुटनिरपेक्षता की नीति के कारण भारत अमेरिका के गठबंधन नाटो का सदस्य बना था। (सही / गलत) 1

(xxxiv) अंतर्राष्ट्रीय न्यायालय (International Court of Justice) कहाँ स्थित है? 1

(xxxv) पहला सार्क शिखर सम्मेलन (1985) कहाँ आयोजित किया गया था? 1

भाग - ख

2. निम्नलिखित में से **कोई** 5 प्रश्न करें। प्रत्येक का उत्तर 50-60 शब्दों में दें। 3x5=15

(i) डॉ. एस. राधा कृष्णन के राष्ट्रीय एकीकरण पर क्या विचार थे? 3

(ii) भारतीय विदेश नीति के कोई तीन उद्देश्य बताएं। 3

(iii) महात्मा गांधी के ट्रस्टीशिप (Trusteeship) के सिद्धांत पर एक नोट लिखें। 3

(iv) वयस्क मताधिकार के विरोध में तीन तर्क दीजिए। 3

(v) 'राजनीतिक दल लोकतंत्र की जिंद जान (जीवनधारा) होते हैं' स्पष्ट करें। 3

(vi) दबाव समूहों और राजनीतिक दलों में तीन अंतर बताएं। 3

(vii) भारत में संसदीय सरकार क्यों अपनाई गई? 3

(viii) भारतीय चुनाव आयोग की संरचना बताएं। 3

भाग – ग

नोट : सभी प्रश्न अनिवार्य हैं। 6x3=18

3. लोकमत से क्या तात्पर्य है? लोकमत के गठन और अभिव्यक्ति में राजनीतिक दल, शैक्षणिक संस्थान, राजनीतिक साहित्य और समाचार पत्र क्या भूमिका निभाते है? 2+4

अथवा

आम आदमी पार्टी की किन्हीं 6 नीतियों और कार्यक्रमों का वर्णन करें। 6

4. राजनीतिक समाजीकरण से क्या तात्पर्य है? राजनीतिक समाजीकरण के किन्हीं चार एजेंटों का उल्लेख करें। 2+4

अथवा

राजनीतिक कार्यपालिका और स्थायी कार्यपालिका में 6 अंतर बताएं। 6

5. किन 6 तरीकों से सरकार द्वारा पंचायती राज संस्थाओं पर नियंत्रण रखा जाता है? 6

अथवा

1991 से आज तक रूस के साथ भारत के संबंधों पर चर्चा करें। 6

भाग – घ

6. निम्नलिखित पैराग्राफ को ध्यान से पढ़ें और पैराग्राफ के आधार पर अंत में प्रश्नों के उत्तर दें। 12

भारत एक विशाल संघीय राज्य है। यह कई जातियों, धर्मों और संस्कृतियों के लोग रहते है। दुनिया के अन्य देशों की तरह भारत में भी लोकतंत्र की सफलता के रास्ते में बाधाएं आती हैं। आंध्र प्रदेश भारत का पहला राज्य था जिसकी स्थापना अक्टूबर 1953 भाषाई आधार पर हुई थी। इसके बाद भारत के कई राज्यों में मांग उठी कि भाषा के आधार पर राज्यों का पुनर्गठन किया जाना चाहिए। इस समस्या को हल करने के लिए देश के प्रधान मंत्री पंडित जवाहरलाल नेहरू ने दिसंबर 1953 में राज्य पुनर्गठन आयोग की स्थापना की थी। इस आयोग के अध्यक्ष फज़ल अली थे तथा इसके दो अन्य सदस्य एच.एन. कुंजुरू और के.एम. पानीकर थे। इस आयोग की सिफ़ारिशों के अनुसार भारत को 14 संघी राज्यों और 6 संघी क्षेत्रों में पुनर्गठित किया गया। इस प्रकार हम कह सकते हैं कि भाषाई अलगाववाद भी भारतीय लोकतंत्र की सफलता के रास्ते में एक बाधा बन गया है। भारत में लोकतंत्र स्थापित हुए काफी समय हो गया है, लेकिन भारत को वह सफलता नहीं मिल पाई है जो लोकतंत्र को इंग्लैंड, अमेरिका और स्विट्जरलैंड में मिली है। इसका मुख्य कारण भारतीय लोकतंत्र के सामने आने वाली समस्याएँ हैं।

पैराग्राफ के आधार पर निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर दीजिए :

(i) भारत की तरह दो अन्य लोकतांत्रिक देशों के नाम बताइए। 2

(ii) राज्य पुनर्गठन आयोग की सिफारिशों के अनुसार भारत को __________ संघी राज्यों और __________ संघी क्षेत्रों में पुनर्गठित किया गया था। 2

(iii) भारत एक विशाल __________ राज्य है। 2

(iv) आंध्र प्रदेश की स्थापना का आधार क्या था? 2

(v) राज्य पुनर्गठन आयोग 1953 के अध्यक्ष कौन थे? 2

(vi) पैराग्राफ के आधार पर भारतीय लोकतंत्र के मार्ग में आने वाली कोई एक बाधा बताइए। 2

(English Version)

Note :

(i) You must write the subject-code/paper-code ***031/B*** *in the box provided on the title page of your answer-book.*

(ii) Make sure that the answer-book contains 28 pages (including title page) and are properly serialled as soon as you receive it.

(iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.

(iv) ***All questions are compulsory.***

(v) The question paper has ***four parts - A, B, C*** *and* ***D.***

(vi) ***Part-A*** *consists of 35 Objective Type questions. Each question carries* ***1*** *marks.*

(vii) ***Part-B*** *has 8 sub-parts as questions. Examinees are to attempt any 5 of them. Each question carries 3 marks.*

(viii) ***Part-C*** *consists of 3 Long Answer type questions with* ***100%*** *internal choice. Each question carries 6 marks.*

(ix) ***Part-D*** *consists of a Source-based passage. It consists of 6 questions. Each question carries 2 marks.*

Part - A

1. **All** questions are **compulsory**. Each question carry **one** mark. **1x35=35**

(i) When was the Shimla agreement ? **1**

(a) 02 July 1972 (b) 12 July 1972
(c) 22 July 1972 (d) 20 July 1972

(ii) Who was the Prime Minister of India at the time of Panchsheel Agreement ? **1**

(a) Dr. Rajendra Prasad (b) Mr. Zakir Hussain
(c) Mr. Ram Nath Kovind (d) None of the above

(iii) Who is the current Chairman of Indian National Human Rights Commission ? **1**

(iv) What is full form of CTBT ? **1**

(v) What is the meaning of 'Vasudeva Kutumbkam' ? **1**

(vi) Which of the following is not a characteristic of a Political system ? **1**

(a) Persistent Pattern of Human Relationship
(b) Universality
(c) Absence of Boundaries
(d) All of the above

(vii) 'Executive' is the Non-formal structure of the Political system. (True or False) **1**

(viii) Who is called the father of Comparative Politics ? **1**

(ix) Name one component of Political culture. **1**

(x) Bureaucracy is a permanent part of the Executive. (True or False) **1**

(xi) Who among the following is a supporter of classical liberalism ? 1

(a) John Locke
(b) Jeremy Bentham
(c) J.S. Mill
(d) T.H. Green

(xii) When was John Locke's work 'Two Treatises on Government' Published ? 1

(xiii) Who founded the 'International Working Men Association' ? 1

(xiv) Who wrote 'Critique of Political Economy' (1859) ? 1

(xv) From which great Personality did Mahatma Gandhi learn the principle of Swaraj ? 1

(a) Gopal Krishna Gokhale
(b) Bal Gangadhar Tilak
(c) John Ruskin
(d) None of the above

(xvi) When was the Civil Disobedience movement launched by Mahatma Gandhi ? 1932 1

(xvii) Universal adult suffrage is based on the principle of _________, which is also a fundamental right under Articles 14-18 of the Constitution of India. 1

(xviii) In India the President is elected through Direct Election. (True or False) 1

(xix) Public Opinion is limited to Political matters only. (True or False) 1

(xx) Which of the following countries like India has multi-party system ? 1

(a) China
(b) Cuba
(c) Switzerland
(d) Western Sahara

(xxi) What are conservative Political Parties ? They can't chang time to time 1

(xxii) Name any one industrial pressure group in India. Kissan Union 1

(xxiii) The 91st Amendment to the Indian Constitution deals with which of the following ? 1

(a) Legal recognition of the opposition party
(b) Fixing the size of the cabinet
(c) Dissolution of the Lok Sabha by the President
(d) None of the above

(xxiv) What is meant by Political violence ? 1

(xxv) State any one step taken by the Government of India in the field of education to eradicate illiteracy. Free Education at the age of 14 years 1

(xxvi) Which new schedule was added to the Indian Constitution by the 73rd Constitutional Amendment ? 11th S 1

(xxvii) When was the 'Punjab Municipal Corporation Act' passed by the Punjab Vidhan Sabha ? 1

(a) 1975
(b) 1976
(c) 1977
(d) 1978

(xxviii) Indian National Congress was founded by Mrs. Indira Gandhi. (True or False) 1

(xxix) Which of the following is not a characteristic of Public Participation ? 1

(a) It is voluntary
(b) It is universal
(c) It is uniform in every person
(d) None of the above

(xxx) The economic condition of a country does not affect voting behaviour. (True or False) 1

(xxxi) Who was the first Chief Election Commissioner of India ? 1

(a) Mr. Manohar Singh Gill (b) Mr. Sukumar Sen

(c) Mr. Sunil Arora (d) Mr. Naveen Chawla

(xxxii) Who founded the 'INSANI BIRADARI' ? 1

(xxxiii) India became a member of NATO due to policy of non-alignment. (True or False) 1

(xxxiv) Where is the International Court of Justice located ? 1

(xxxv) Where was the first SAARC summit (1985) held ? Dacca, Bangladesh 1

Part - B

2. Attempt **any five** questions. Answer in **50-60** words only. **3x5=15**

(i) What were Dr. S. Radha Krishnan's views on National Integration ? 3

(ii) State any three objectives of Indian Foreign Policy. 3

(iii) Write a note on Mahatma Gandhi's Principle of Trusteeship. 3

(iv) Give three arguments against Adult Suffrage. 3

(v) Explain 'Political Parties are Lifeblood of Democracy'. 3

(vi) State three differences between Pressure Groups and Political Parties. 3

(vii) Why was Parliamentary Government Adopted in India ? 3

(viii) State the structure of Indian Election Commission. 3

Part - C

Note : Attempt **all** questions with internal choice. **6x3=18**

3. What is meant by Public Opinion ? What is the role of Political Parties, Educational Institutions, Political Literature, Newspaper in the formation and expression of public opinion ? 2+4

OR

Describe any six Policies and Programmes of Aam Aadmi Party. 6

4. What is meant by political socialization ? State any four agents of political socialization. 2+4

OR

State six differences between Political Executive and Permanent Executive. 6

5. Describe through which six ways control is maintained by the government over Panchayati Raj Institutions. 6

OR

Discuss India's relations with Russia since 1991 to till date. 6

Part - D

6. Read the following paragraph carefully and answer the questions given at the end based on the paragraph. 12

India is a vast federal state. People of many Castes, Religions and Cultures living in India. Like other countries in the world, India also faces hurdles in the path to the success of democracy. Andhra Pradesh was the first state in India to be established on linguistic basis in October 1953. After this there was a demand in many states of India that the states should be reorganized on the basis of language. To solve this problem, the State Reorganization Commission was established by the Prime Minister of the country Pandit Jawaharlal Nehru in December 1953. This commission was headed by Fazal Ali and its two other members were H.N. Kunjuru and K.M. Panikar. According to the recommendations of commission, India was reorganized into 14 Union States and 6 Union Territories. Thus we can say that linguistic separatism has also become an obstacle in the way of the success of Indian democracy. Democracy has been established in India for a long time, but India has not achieved the success that democracy has achieved in England, America and Switzerland. This is mainly due to the problems faced by Indian democracy.

Answer the following question on the basis of paragraph :

(i) Name two other democratic countries like India. 2

(ii) India was reorganized into __________ Union States and __________ Union Territories as per the recommendations of the States Reorganization Commission. 2

(iii) India is a vast __________ state. 2

(iv) What was the basis for the establishment of Andhra Pradesh ? 2

(v) Who was the Chairman of State Reorganization Commission 1953 ? 2

(vi) Based on the paragraph, state any one obstacle in the way of Indian democracy. 2

- o O o -